

Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών
Ημερίδα: "Το Κυπριακό Παραδοσιακό Τραγούδι:
Καταβολές, επιδράσεις και εξέλιξη"

Χώρος: Μέγαρο Παλαιάς Αρχιεπισκοπής

Ημερομηνία: 18/11/2017

Εισήγηση Μιχάλη Ττερλικκά
Ερμηνευτή/ερευνητή παραδοσιακής μουσικής της Κύπρου
«Η προσέγγιση της παραδοσιακής μουσικής της Κύπρου
από τον σημερινό ερμηνευτή»

Εισαγωγή – προσδιορισμός της έννοιας «παράδοση»:

Η λέξη «παράδοση» σήμερα εν' μια λέξη της μόδας. Τζαι συνήθως ό,τι γίνεται της μόδας πατταλεύκει¹. Αμαν ακούουμε την λέξη «παράδοση», αμέσως στον νουν μας έρκεται κάτι παλιόν: η βράκα, το ζιμπούνιν² κ.λπ. Τζαι, δυστυχώς, στο μυαλόν τους πολλούς, μια παραδοσιακή φορεσιά, έναν βκιολίν τζ' έναν λαούτον τζαι κανέναν τσαττιστόν, τες πιο πολλές φορές μισοδότζιν³, εν' αρκετά για να κάμουν έναν τραούδι παραδοσιακόν. Τούτη εν' η εικόνα της παράδοσης, όσον αφορά το τραούδι.

Τελικά, είνταν πον η «παράδοση»; Η παράδοση ένενν κάτι που επέθανεν. Ούτε κάτι που υπήρχεν σε μιαν συγκεκριμένην εποχήν. Ούτε μουσειακόν είδος. Εν' κάτι ζωντανόν τζαι διαχρονικόν. Τζαι κάτι πον ζωντανόν, αλλάσσει. Τζαι για να μεν πκιαστούν κάποιοι που την λέξη «αλλάσσει» τζαι να μας πουν «αφού αλλάσσει, κάμνουμε την όπως θέλουμεν», ξηκαθαρίζω ότι η παράδοση αλλάσσει σύφωνα με το περιβάλλον τζαι τες ανάγκες των εποχών, μα πάντα σέβεται τον βασικόν της κορμόν τζαι τες διαχρονικές αξίες.

Κάποτε άκουσα το εξής: «Μα εμείς ανακαινίζουμε την παραδοσιακήν μουσικήν.» Η απάντηση μου ήταν: Για να ανακαινίσεις έναν παλιόν χτίριον πρέπει πρώτα-πρώτα να μελετήσεις τζαι να μάθεις καλά την δομήν τζαι την στατικήν του. Αλλωσπως, που την πρώτην κουσπιάν⁴ πόννα του δώκεις, μπορεί να αφαιρέσεις την πιο βασικήν πέτραν της καμάρας τζαι νά 'ρτει ούλλον κάτω. Τζ' αν μεν σε τσιλλίσει⁵, έννα μείνεις χάσκοντα⁶ να θωρείς τα χαλάσματα.

¹ χαλά

² γελέκο

³ μεσοβέζικο, ημιτελές, κακής ποιότητας

⁴ κτύπημα με τον κασμά

⁵ πλακώσει

⁶ απορημένος, με ανοιχτό το στόμα

Υπάρχει επίσης τζαι η άποψη, ότι αμμέν φορείς την παραδοσιακήν σου φορεδιάν (βράκαν κ.λπ.) η τραουδικιά σου τζ' ο χορός σου έννεν παραδοσιακά. Καλάν. Αμαν μαειρεύκουμεν σήμμερα αφέλια, πον έναν παραδοσιακόν φαΐν, κάμνουμεν τα μέσ' στην χαρκομαείρισσαν⁷, πάνω στην νησκιάν⁸ με τα ξύλα; Τζ' άμαν ψηθούν, βάλλουμεν τα σε μιαν μιάλην κούππαν τζαι καθούμαστιν γυρών που την τσέσταν⁹ τζαι τρώμεν ούλλοι που μέσ' την κούππαν; Οι, φυσικά. Τα αφέλια μας, όμως, αν βάλουμεν τα σωστά υλικά μέσα σε μιαν σύγχρονην μαείρισσαν¹⁰ τζ' ακολουθήσουμεν τον τρόπον της στετές¹¹ μας, τζαι βάλουμεν τζαι νάκκον την δικήν μας φαντασίαν να δουλέψει, μια χαρά παραδοσιακόν φαΐν εννά 'νι. Εστω τζ' αν κάτσουμεν γυρών που το τραπέζιν τζαι φάμεν τα ο καθένας μέσα στο δικόν του το πιάτον, το γυάλλενον.

Τελειώννω την αρχικήν μου τοποθέτησην για την παράδοσην με το εξής σχόλιον: Ακούουμεν συχνά το σλόκαν «Επιστροφή στες ρίζες». Κατά την ταπεινήν μου γνώμη, η επιστροφή στες ρίζες εν' αδύνατη. Οι χυμοί του δεντρού εν τρέχουν που τους κλώνους προς τες ρίζες, μα που τες ρίζες προς τους κλώνους. Αρα η σωστή έκφραση νομίζω πως πρέπει να είναι: «Στηριζούμαστιν τζαι τρεφούμαστιν που τες ρίζες μας».

Οι συνθήκες για τον σημερινόν ερμηνευτήν: Ας έρτουμεν όμως στο κυρίως θέμαν. Την προσέγγισην της παραδοσιακής μουσικής της Κύπρου που τον σημερινόν ερμηνευτήν. Κατ' αρχήν πρέπει να πούμεν ότι πριν εκατόν χρόνια, ο κόσμος εν έξερεν καν τον όρον «παραδοσιακή μουσική». Ούτε τζ' εχρειάζουνταν προσπάθειες για την συνέχισην της. Τούτον εγίνετον μόνον του. Εχτίζαν πάνω σε τζέινον που εβρίσκαν, σε έναν περιβάλλον πολλά στενόν. Η επικοινωνία με τον έξω κόσμον ήταν σχεδόν ανύπαρκτη.

Ο σημερινός, λοιπόν, ερμηνευτής, πριν αποφασίσει να ασχοληθεί σοβαρά με την παραδοσιακήν μουσικήν, πρέπει πρώτα να κάμει μιαν ανάλυση. Απλήν μεν, πολλά χρήσιμην δε.

Ανάλυση των παλιών συνθηκών: Στους παλιούς τζαιρούς, που η τεχνολογία ήταν ανύπαρκτη, η δημιουργία στίχου τζαι μουσικής ήταν μια έντονη εσωτερική ανάγκη του αθθρώπου. Στες ατέλειωτες ώρες της δουλειάς, λοιπόν, στα χωράφκια, στο κουπάιν¹², στο εργαστήριν, για να περνά η ώρα τζαι για να του φαίνεται ο κόπος λλιόττερος, την λύπην του, την χαράν του, τον έρωταν του, έκαμνεν τα τραούδι. Αν είδεν το ταλέντον εμπόρηεν να δημιουργήσει τζαι μιαν μελωδιάν. Μα οι πιο πολλοί επροσαρμόζαν δικούς τους στίχους σε μελωδίες γνωστές. Τούτον ήταν η αρκή. Ετραούδαν το πολλές φορές, κάθ' ημέρα. Αττυμούμαι μιαν κουβένταν που μου είπεν τελευταία ένας χωρκανός μου, μακαρίτης τωρά. «Στο πήαινε της αυλατζιάς, με το

⁷ χάλκινη κατσαρόλα

⁸ εστία με ξύλα

⁹ πανέρι

¹⁰ κατσαρόλα

¹¹ γιαγιάς

¹² κοπάδι

ζευκάριν¹³, εσφύρουν την φωνήν¹⁴ του τραουδικιού τζαι στο έλα της ετραούδουν το». Αμαν, λοιπόν, ένοιωθεν ότι άξιζεν τον κόπον να το ακούσουν τζ' άλλοι, ετραούδαν το δημόσια στο πρώτον γλέντιν· γάμον, βαφτίσια, Σήκωσες¹⁵ κ.λπ.

Που τζείνην την πρώτην φοράν που ήταν να το ακούσει ο κόσμος εκαθορίζετον η πορεία του τραουδικιού. Αν ήταν καλόν – τζαι σύμφωνα με τα ακούσματα που είδεν ο κόσμος, μα τζαι σύμφωνα με τα ήθη της εποχής – ήταν να το πκιάουν τζ' άλλοι τζαι να πάει πάρα κάτω, τζαι με τα γρόνια να το ονομάζουμεν σήμερα «παραδοσιακόν».

Ο κόσμος, λοιπόν, ήταν το κόσινον¹⁶ που εκοσίνιζεν τα τραούδκια. Ομως, το πρώτον κόσινον ήταν ο ίδιος ο δημιουργός, που, αν δεν το έβρισκεν καλόν, έθθα το ελάλεν πάρα τζει. Έτσι εφτάσαν μέχρι σήμερα, που στόμαν του στομάτου, μόνον τζείνα που επληρούσαν τες προδιαγραφές που είπαμεν.

Ας έρτουμεν τωρά στες διάφορες παραλλαγές των τραουδικιών. Οπως τα τραούδκια εμαθαίννονταν τζ' επηαίνναν πάρα τζει που στόμαν του στομάτου, ήταν φυσικόν, ο καθένας, χωρίς να το επιδιώκει, να κάμνει την δικήν του ερμηνείαν, αφού εν ήταν δυνατόν να τα ακούσει πολλές φορές. Επίσης, ανάλογα με τες φωνητικές δυνατότητες που είδεν, είτε θα το έκαμνεν πιο απλόν, είτε θα του έβαλλεν πιο πολλά κεντήματα. Η διάδοση των τοπικών φωνών που την μιαν περιοχόν στην άλλην τζαι η δημιουργία διάφορων παραλλαγών εγίνετον κυρίως με τες εποχιακές μετακινήσεις για γεωργικές τζαι εμπορικές δραστηριότητες. Το θέρος στην Μεσαρκάν, τα τεράτσια¹⁷, οι κρασοπούλγες, τα παναΐρκα, οιπραματευτάες κ.λπ. Έτσι, στα πολλά παλιά χρόνια, που εν υπήρχαν ούτε καν τούτες οι μετακινήσεις, τα τραούδκια τζαι οι φωνές είχαν τοπικόν χαρακτήραν τζαι ήταν γνωστά σε στενές περιοχές.

Οι συνθήκες τούτες που αναφέραμεν, σήμερα εν υπάρχουν. Για να μπορέσει, λοιπόν, ο σημερινός ερμηνευτής να ερμηνεύσει τζαι να μεταφέρει έναν παραδοσιακόν τραούδι, θα πρέπει, κατά κάποιον τρόπον, να δημιουργήσει τες συνθήκες για να μπορέσει να μπει στο πνεύμαν των τραουδικιών. Ας τα πκιάσουμεν, όμως, έναν-έναν που την αρκήν.

Εσωτερική ανάγκη: Σήμερα, αν έσεις έναν καμόν, υπάρχουν σιλιάες τραούδκια. Ντζίζεις του κινητού σου, χαϊδεύεις το τζαι παίζει σου το τραούδι που θέλεις τζαι περνά σου ο καμός. Οι ίδιες, όμως, ανάγκες που υπήρχαν πριν εβδομήντα ή εκατόν χρόνια υπάρχουν τζαι σήμερα. Έχουμεν προσωπικές απόψεις, προβληματισμούς, κρίσην ταυτότητας, ανάγκην για επικοινωνιάν που προέρχεται που άλλου είδους μοναξιάν, τον διαχρονικόν έρωταν, έστω τζαι άλλωσπως. Τούτα ούλλα εν' οι σημερινές εσωτερικές μας ανάγκες.

Περιβάλλον: Για να υποκαταστήσουμεν το περιβάλλον, όσον αφορά τα ακούσματα, πρέπει να ακούσουμεν πολλήν παραδοσιακήν μουσικήν. Η δική μου η γενιά ήταν η τελευταία που εβίωσεν την εποχήν τζαι έσει αρκετά ακούσματα. Οι ερμηνευτές των

¹³ ζευγάρι βοδιών για όργωμα

¹⁴ μελωδία, σκοπό

¹⁵ αποκριές

¹⁶ κόσκινο, φίλτρο

¹⁷ χαρούπια

κατοπινών γενιών μπορούν να ανατρέξουν σε αρχεία τζαι σε ερμηνείες πιο παλιών ερμηνευτών. Να γεμώσουν, δηλαδή, την δοξαμένην τους με πολλά ακούσματα, σε βαθμόν που να εγκατασταθούν μέσα τους. Μέσα σ' έναν κούζον¹⁸, αν βάλλεις γάλαν έννα κάμεις χαλλούμια τζαι άλλα γαλακτοκομικά. Αν βάλλεις αναψυκτικόν, ο καλλύττερος χημικός του κόσμου να είσαι, εν πρόκειται να κάμεις χαλλούμια. Έτσι τζαι με τα τραούδκια. Αν δεν ακούσεις πολλήν παραδοσιακήν μουσικήν, την καλλύττερην φωνήν να έδεις, εν πρόκειται να τραουδήσεις παραδοσιακόν τραούδι.

Είπαμεν για το μουσικόν περιβάλλον τον παλιόν τζαιρόν. Υπάρχει, όμως, τζαι η άλλη πτυχή του περιβάλλοντος: ο τρόπος ζωής, οι αξίες, τα προβλήματα. Για να μπορέσει κάποιος να μπει στο πνεύμαν του παραδοσιακού τραουδικιού, πρέπει με κάποιον τρόπον να τα κατανοήσει τούτα ούλλα. Υπάρχει ο τρόπος. Ας ιβκούμεν έξω, να πάμεν στα χωρκά, να συναντήσουμεν τζαι να κάμουμεν παρέαν με αθθρώπους που τα κουβαλούν ακόμα τούτα ούλλα. Να κάτσουμεν μιτά τους στον καφενέν, ν' ακούσουμεν τες ιστορίες τους, τα προβλήματα τους. Ν' ακούσουμεν παραμύθκια. Τζαι, προ παντός, την γλώσσαν τους. Να δκιαβάσουμεν παλιά κείμενα, λαογραφίαν.

Προσωπική σφραγίδα: Ερκούμαστιν τωρά στην προσωπικήν σφραγίδα που έβαλλεν ο κάθε ερμηνευτής λόγω του ότι εν είδεν την δυνατότητα να ακούσει το τραούδι πολλές φορές. Για τούτον, μπορούμεν να κάμουμεν το εξής: Ακούουμεν το τραούδι μιαν, δκυο, τρεις φορές. Υστερα τραουδούμεν το για κάμποσον τζαιρόν, δίχα να το ακούουμεν. Αμαν καταλάβουμεν ότι το εχωνέψαμεν, συγκρίνουμεν το με τζείνον που ακούσαμεν. Αν η δοξαμένη μας ήταν γεμάτη με ήχους παραδοσιακούς, τότε θα διαπιστώσουμεν ότι το αποτέλεσμαν εν' το ίδιον τραούδι, αλλά δικόν μας. Σε περίπτωση που διαπιστώσουμεν ότι εξωμακρίσαμεν¹⁹ πολλά που το αρχικόν, ξαναδοτζιμάζουμεν, με τον ίδιον τρόπον.

Αν εφαρμόσουμεν άλλην μέθοδον, δηλαδή να το ακούουμεν συνέχεια τζαι να το τραουδούμεν ώστι να το κάμουμεν τέλλεια το ίδιον, εννά 'χουμεν έναν πιστόν αντίγραφον. Το τραούδι, δηλαδή, έννα περάσει που το φτιν στο στόμαν. Εν' πολλά μιτσίά²⁰ η απόσταση για να προλάβει να αφομοιωθεί. Πρέπει να μπαίννει που το φτιν, να πηαίννει ως τα νύσια των ποδικιών μας, να περνά που την καρκιάν τζ' ύστερις να βκαίννει που το στόμαν μας. Μόνον έτσι έννα γινεί δικόν μας.

Το κόσσινον: Το κόσσινον, το φίλτρον που αναφέραμεν πριν, τότε ήταν ο δημιουργός τζαι πιο πολλά ο κόσμος. Σήμμερα, τούτον το κόσσινον μπορώ να πω ότι αφαιρέθηκεν που τα σέρκα του κόσμου. Τζαι εξηγούμαι: Αν τραουδήσω έναν τραούδι με έναν άλφα τρόπον, τζαι μπόρω να το μεταδίδω που τα μέσα ενημέρωσης ή κοινωνικής δικτύωσης είκοσι, τριάντα φορές την ημέραν, είτε καλόν, είτε κακόν, έννα περάσει στον κόσμον. Αρα η ευθύνη πλέον ανήκει στον δημιουργόν τζαι στα διάφορα μέσα. (Τα μέσα, όμως, εν' έναν άλλον, πονεμένον, μεγάλον κεφάλαιον, που αν το αναλύσουμεν έννα ξεβούμεν²¹ που το θέμαν.) Εμείς, οι ερμηνευτές, πρέπει να έχουμεν την ευσυνειδησίαν να προσφέρουμεν στον κόσμον το καλόν, το μελετημένον τζαι, προ παντός, το τίμιον.

¹⁸ πήλινο αγγείο

¹⁹ απομακρυνθήκαμε

²⁰ μικρή

²¹ ξεφύγουμε

Τούτοι που προσφέρουν στον κόσμο σαβούραν σε ό,τι έδει να κάμει με την παράδοση – τραούδκια, ποιήματα στην κυπριακή διάλεκτον, ραδιοφωνικά τζαι τηλεοπτικά προγράμματα – έχουν πάντα το εξής επιχείρημαν: «Μα του κόσμου αρέσκει του». Τζ' απαντώ: Εχουμε έναν διψασμένον, κοριζιασμένον²² της δίψας. Τζαι διούμεν του νερόν που την κολύμπαν²³, γεμάτον λαχτάρους²⁴, μέσα σε έναν αγιωμένον²⁵ μαστραπίν²⁶. Εννα το πει τζ' έννα πει τζ' ευκαριστώ. Αν του βάλουμεν, όμως, δίπλα-δίπλα το μαστραπίν με το νερόν της κολύμπας τζαι έναν ποτήριν με καθάρον, δροσερόν νερόν που την πηγίν, σίουρα έθθα προτιμήσει το νερόν της κολύμπας. Ας μεν εκμεταλλευκούμαστιν, λοιπόν, την δίψαν του κόσμου τζαι να τον ποτίζουμεν ό,τι νά 'νι. Ας του δώσουμεν νερόν καθάρον που τες δροσερές πηγές του τόπου μας. Δικαιούται το. Υπάρχει επίσης έναν άλλον ερώτημαν που πρέπει να απαντήσουν όσοι χρησιμοποιούν το επιχείρημαν «μα του κόσμου αρέσκει του». Πόσην ευθύνην κουβαλούμεν εμείς για την καλλιέργειαν του καλού ή του κακού γούστου στον κόσμο; Εγώ λαλώ τεράστιαν!

Σημερινή στροφή προς την παραδοσιακή μουσική: Σήμερα μπορώ να πω ότι υπάρχει σημαντική στροφή που τους νέους προς την παραδοσιακή μας μουσική. Τούτον οφείλεται σε διάφορους λόγους:

- Η δημοτικότητα που αποκτήσαν κάποιοι αθρόωποι που ασχοληθήκαν με την παραδοσιακή μουσική έδωσαν κίνητρον τζαι σε άλλους.
- Ο δεύτερος λόγος, όσον τζ' αν μας φαίνεται παράξενον, παραπέμπει σε έναν ψυχολογικόν μας πρόβλημαν: τον μιμητισμόν. Εχτιμούμεν κάτι μόνον άμαν δούμεν ότι το κάμουν τζαι άλλοι, που τους θεωρούμεν καλλύττερους που 'μας. Εν πειράζει, όμως, αφού εν' για καλόν... Τζαι εξηγούμαι. Όσον τζαιρόν οι νέοι μας εν' εις τα λύκεια, το ενδιαφέρον τους για την παραδοσιακή μουσική εν' ελάχιστον. Αμαν πάσιν έξω για σπουδές, κυρίως στην Ελλάδαν, που η στροφή προς την παραδοσιακή μουσικήν ξεκίνησεν πιο πριν τζαι σε πιο έντονον βαθμόν, τότε κεντρίζεται το ενδιαφέρον τους τζαι για την δικήν μας μουσικήν.
- Τα μουσικά λύκεια τζαι οι μουσικές σπουδές εβοηθήσαν επίσης στην στροφήν προς την παραδοσιακή μουσικήν.

Τι πρέπει να αποφύγει ο σημερινός ερμηνευτής: Σε κάποιον βαθμόν εκαλύψαμεν το τι μπορεί να κάμει ο σημερινός ερμηνευτής. Ως αποτέλεσμαν κάποιων διαπιστώσεων μου των τελευταίων χρόνων, θα αναφερθώ τζαι σε τούτα που, κατά την γνώμην μου, πρέπει να αποφύγει ο σημερινός ερμηνευτής.

Αν δούμεν την παραδοσιακή μουσικήν του Ελληνισμού στο σύνολον της, διαπιστώνουμεν ότι κάθε μουσική περιοχή, εχτός που την μελωδίαν, τον ρυθμόν τζαι

²² κορακισμένο

²³ λιμνούλα με βρόχινο νερό

²⁴ προνύμφες κουνουπιών

²⁵ σκουριασμένο

²⁶ τενεκεδένιο κύπελο

την γλωσσικήν ιδιομορφίαν, ξεχωρίζει που το ύφος τζαι το χρώμαν της. Ιδίως σε μουσικές περιοχές που μοιάζουν μεταξύν τους, εν' το ύφος τζαι το χρώμαν που καθορίζει την ταυτότηταν της κάθε μουσικής περιοχής.

Σήμερα παρατηρείται το φαινόμενον αρκετοί ερμηνευτές, νέοι, μα τζαι παλιοί, να τραουδούν τα παραδοσιακά μας τραούδκια στην σωστήν μελωδίαν, στον σωστόν ρυθμόν, μα σε άλλον ύφος – μικρασιάτικον, νησιώτικον, ρεμπέτικον κ.λπ. – τζαι μάλιστα πιστεύκουν ότι έτσι κάμνουν τα καλλύττερα

Τούτον οφείλεται σε τρεις βασικούς λόγους.

- Στο σύνδρομον χαμηλής αυτοεκτίμησης, που μας κάμνει να πιστεύκουμεν ότι το ξένον εν' πάντα καλλύττερον. Ετσι, αφού το δικόν μας έννεν τόσον καλόν, μπολιάζουμεν το με το ξένον για να «ομορφίσει».
- Στην κατεύθυνσην που διούν στους σπουδαστές μουσικών σπουδών σε σχολές στην Ελλάδαν. Δηλαδή μαθθαίνουν όργανα τζαι τραούδκια που διάφορες περιοχές της Ελλάδας, ενώ παραλείπουν την Κύπρον σαν μουσικήν περιοχήν για διάφορους λόγους. Αλλά, τζ' αν την έχουν στο πρόγραμμα, εν διαθέτουν τους κατάλληλους δασκάλους για να την μεταδώσουν.
- Στο γεγονός ότι εν περιορίζονται στα δικά μας, αλλά τραουδούν 'πο ούλλα. Τούτον έννεν κατ' ανάγκην κακόν. Το κακόν ένι που τα τραουδούν ούλλα στο ίδιον ύφος. Αν κάποιος ερμηνευτής έδει την δυνατότηταν να τραγουδά το κάθε τραούδιν σύμφωνα με το ύφος τζαι το χρώμαν της μουσικής του περιοχής, ας το κάμει. Μα θαρκούμαι πως γρειάζεται πολλή μαστορκά τζαι πείρα για να καταφέρει κάποιος κάτι τέθιοιον. Προσωπικά πιστεύκω το εξής: Η Κρήτη κάμνει γραβιέραν, η Μυτιλήνη λαδοτύριν, η Ηπειρος φέτταν, η Κύπρος χαλλούμιν. Ας κάμουμεν λοιπόν χαλλούμιν. Που τα άλλα τυρκά κάμνουν οι άλλοι, πολλά καλλύττερα που μας. Ούτε τζαι γίνεται να κάμουμεν τυρίν που να γράφει πό 'ξω «χαλλούμιν» τζ' η γεύση του ν' αθθυμίζει λλίον που ούλλα τ' άλλα. Εννεν σωστή συμπεριφορά απέναντι στον πελάτην. Τζ' έννεν με σύμφωνον με τα ευρωπαϊκά πρότυπα...

Ο ελληνικός πολιτισμός μοιάζει με έναν ψηφιδωτόν που αποτελείται που πολλές-πολλές ψηφίδες σε διάφορα χρώματα, τοποθετημένες με μαστορκάν ούτως ώστε να αποτελούν έναν σπουδαίον, πανέμορφον έργον τέχνης. Αν κάμουμεν ούλλες τες ψηφίδες μπλε, είνταν ποννά 'χουμεν ομπρός μας; Μιαν μπλε πλάκαν. Αρέσκει σας μια μονόχρωμη πλάκα οξά έναν πολύχρωμον ψηφιδωτόν; Αν θέλουμεν, λοιπόν, να διατηρήσουμε τούτην ούλλην την ομορκιάν του πολιτισμού μας, ας διαφυλάξουμεν ως κόρην οφθαλμού την τοπικήν μουσικήν μας ταυτότηταν. Αλλωσπως έννα χαθεί μέσα στα άλλα ούλλα.

Οι διφωνίες στην παραδοσιακήν μας μουσικήν: Πριν μερικά χρόνια υπήρχεν η τάση κάποια μουσικά σχήματα να χρησιμοποιούν διφωνίες στα παραδοσιακά μας τραούδκια. Ηταν μάλιστα έναν σημείον τριβής σε προσωπικές συναντήσεις τζαι επίσημες συζητήσεις. Σήμερα παρατηρώ ότι το φαινόμενον επεριορίστηκεν πολλά. Προσωπικά πιστεύκω ότι οι διφωνίες δεν έχουν θέση στην παραδοσιακήν μας μουσικήν. Υπάρχουν πολλά επιχειρήματα, μα έννα περιοριστώ σε τρία που τα θεωρώ τα πιο σημαντικά:

- Σε όσες παλιές ηχογραφήσεις έχουμεν σήμερα στην διάθεση μας, που διάφορα αρχεία, εν υπάρχουν διφωνίες.
- Στα δημοτικά μας τραούδκια την πρώτη θέση είδεν την πάντα ο λόγος, το περιεχόμενον, δηλαδή, των στίχων τζαι ύστερα οτιδήποτε άλλον. Οι διφωνίες

αποδυναμώνουν τον λόγον, φέρνουν, δηλαδή, σε πρώτον πλάνον την αρμονίαν, με αποτέλεσμα να μην αφήνουν να ακουστεί καθαρά ο στίχος.

- Το σημαντικότερο, όμως, εν' το εξής: Για να μπορεί να θεωρηθεί έναν τραούδι δημοτικόν, θα πρέπει, ανάμεσα σε άλλα, σε μια τυχαίαν παρέαν αν αρκέψει κάποιος να τραουδά, να μπορούν οι υπόλοιποι, ύστερα που μιαν-δκυο στροφές, να τον ακολουθήσουν, χωρίς να έχουν οποιανδήποτε μουσικήν παιδείαν. Μπόρει, λοιπόν, ο μέσος Κυπραίος, χωρίς μουσικές γνώσεις, να κάμει διφωνίες σε έναν τραούδι; Σίγουρα όι. Μπορεί τούτον να είναι σε θέση να το κάμουν κάποιοι άλλοι, ευρωπαϊκοί λαοί, γιατί εν' μέσ' στην παράδοσιν τους. Εμείς, όμως, όι. Γιατί η μουσική μας παράδοσιν έσει άλλες ρίζες.

Η μίμηση του πρωτότυπου: Πολλά που τα τραούδικια μας κατάγονται που την Μικράν Ασίαν. Σε πιο παλιούς τζαιρούς, οι επαφές της Κύπρου με την Μικράν Ασίαν ήταν πολλά στενές, σε πολλούς τομείς. Διάφορες μουσικές κομπανίες, λοιπόν, που έρχονταν να παίξουν στην Κύπρον σε διάφορα κέντρα διακέδασης, εσυνεργάζονταν με Κυπραίους μουσικούς, κυρίως στες αστικές περιοχές. Οι Κυπραίοι μουσικοί επιδιώκαν να μαθαίνονουν τζινούρκα τραούδικια που τους Μικρασιάτες συναδέλφους τους, για να εμπλουτίσουν το ρεπερτόριον τους τζ' έτσι να έχουν πιο πολλήν ζήτηση στους γάμους που επαίζαν σε ούλλην την Κύπρον. Με τούτον τον τρόπον, πολλά μικρασιάτικα τραούδικια επεράσαν που τους μουσικούς στον κόσμον.

Οι μουσικοί μας, όμως, εν αντιγράφαν τούτα τα τραούδικια· επροσαρμόζαν τα στο τοπικόν ύφος τζαι στην τοπικήν ιδιοσυγκρασίαν. Αφομοιώνναν τα τζ' εκάμναν τα δικά τους. Κάποιες φορές, μάλιστα, επκιάνναν μόνον την βασικήν μελωδίαν τζ' εβάλλαν άλλους στίχους, με αποτέλεσμα έναν τραούδι που στην αρχικήν του μορφήν ήταν, για παράδειγμα, ερωτικόν, να γίνεται σατυρικόν ή άλλου περιεχομένου. Με λίγα λόγια εδημιουργηθήκαν οι κυπριακές παραλλαγές των τραουδικιών. Εχουμεν, για παράδειγμα, την «Βράκαν», που στην Μικράν Ασίαν υπάρχει ως «Κόνιαλης», τον «Κατιφέν» με τον ίδιον τίτλον στην Μικράν Ασίαν, κ.ά.

Σήμερα παρατηρείται το φαινόμενον κάποιοι να ανατρέχουν στες παλιές, μικρασιάτικες, ηχογραφήσεις τζαι να παρουσιάζουν ως παραδοσιακά της Κύπρου την πρωτότυπην τους μορφήν, αντικαθιστώντας την κυπριακήν παραλλαγήν. Ένεν κακόν να ψάχνεις την πηγήν, με σκοπόν να μάθεις την ιστορίαν των τραουδικιών. Μα τα τραούδικια που ανήκουν στον κορμόν της παραδοσιακής μας μουσικής εν' τζείνα που αφομοιωθήκαν που τον κόσμον. Τα πρωτότυπα έχουν την δικήν τους σημασίαν τζαι την δικήν τους θέσην, που δεν την αμφισβητά κανένας.

Το ρεπερτόριο: Ένας ερμηνευτής, ή έναν μουσικόν σχήμαν, οφείλει σε κάθε του πρόγραμμαν, ανάλογα φυσικά με την περίπτωσιν, να καλύπτει σε κάποιον βαθμόν ούλλον το φάσμαν της παραδοσιακής μας μουσικής, για να διά μιαν αντιπροσωπευτικήν εικόναν. Κατά την γνώμην μου, ένεν σωστόν, είτε γιατί μας αρέσκει κάποια κατηγορία τραουδικιών, είτε γιατί τα καταφέρνουμεν καλλύττερα, είτε γιατί εν' πιο ευκολοχώνευτα, να τα πελεκούμεν²⁷ συνέχειαν, μανιχά τζείνα. Γιατί έτσι διούμεν λανθασμένην εικόναν της μουσικής μας. Εξαίρεσιν μπόρουμεν να κάμουμεν

²⁷ κοπανάμε

μόνον άμαν κάμνουμεν κάποιον ειδικόν πρόγραμμαν, αφιερωμένον σε μιαν κατηγορίαν τραουδικιών.

Το μέλλον της παραδοσιακής μας μουσικής: Τούτον εν' έναν δύσκολον ερώτημαν. Υστερα που πολλούς συλλογισμούς, εκατάληξα στο εξής: Η συνέχιση της παραδοσιακής μας μουσικής μπορεί να γίνει σε τρία επίπεδα:

- Ερευνα για αδημοσίευτα τραούδκια, ή για τραούδκια που να μεν έχουν ηχογραφηθεί από σύγχρονους ερμηνευτές, τζαι στην συνέχειαν ερμηνεία τζαι διάδοση με τον τρόπον που ανάλυσα προηγουμένως.
- Επανερμηνεία τραουδικιών που ηχογραφηθήκαν που πιο παλιούς, με την ίδια μέθοδον.
- Οι διασκευές παραδοσιακών τραγουδιών τζαι νέες συνθέσεις βασιμένες στην παραδοσιακήν μας μουσικήν όι μόνον εν' αποδεκτές, αλλά τζαι αναγκαίες, με την προϋπόθεση να δηλώννεται ότι πρόκειται για διασκευήν ή νέαν σύνθεσην. Η θεματολογία, μάλιστα, μπορεί ναν διαφορετική τζαι να ανταποκρίνεται στες ανάγκες, τους προβληματισμούς τζαι τες ευαισθησίες της σημερινής κυπριακής κοινωνίας. Για να μπορούν να εξυπηρετήσουν τον στόχον τους, τέθκοιες δημιουργίες πρέπει να βασίζονται στες παραδοσιακές μελωδίες τζαι τους ρυθμούς. Οι δε δημιουργοί, εχτός του ταλέντου τους, εν' καλόν να έχουν σαν κύριον προσόν τον σεβασμόν στην παράδοση.

Δημιουργία νέας κατηγορίας μουσικής: Παραδοσιακή μουσική με την μορφήν τζαι το περιεχόμενον που την εξέραμεν παλιά εν ιμπόρει να υπάρξει ποδά τζαι δα²⁸. Οι δημιουργίες πόννα προκύψουν με τους πιο πάνω τρόπους μπορούν να αποτελέσουν μιαν νέαν κατηγορίαν τραουδικιών, της οποίας το κοινόν χαρακτηριστικόν να είναι ότι βασίζεται στην παραδοσιακήν μουσικήν. Τέθκοια τραούδκια τζαι μουσικές συνθέσεις πόννα αγαπηθούν τζαι να περάσουν στον κόσμον τζαι να αντέξουν στον χρόνον, μπορεί ύστερα που εκατόν χρόνια οι απόγονοι μας να τα ονομάσουν «παραδοσιακήν μουσικήν της Κύπρου».

²⁸ από δω και πέρα